

Georges Rodenbach

Surnud Brugge

Prantsuse keelest tõlkinud **Malle Talvet**

Austusavalduis härra Francis Magnard'ile

Saateks

Järgnevas kirge uurivas loos tahan ühtaegu ja eelkõige manada lugeja silme ette Linna kui olulise tegelase, Linna, mis seostub hinge-heitlustega, annab juhatust, veenab ümber, sunnib tegutsema.

Brugge, millele mu valik langes, just sellisena paistabki, peaaegu inimesena... Ta vajutab oma pitseri kõigile, kes seal elavad.

Ta kujundab neid oma mälestusmärkide ja kellahelinatega.

Soovin näidata, kuidas Linn suunab tegusid; kuidas linnamaastikud ei ole üksnes taust, üksnes kirjelduste üsna suvaliselt valitud aines, vaid on raamatu sündmustikuga otseselt seotud.

Kuna Brugge pildid on osalised raamatu tegevustikus, pean tähtsaks need ka siin tekstilehekülgede vahel reproduktsioonidena ära tuua: kaldapealsed, inimtühjad tänavad, vanad majad, kanalid, begiinide konvent, kirikud, kullast liturgianõud, kellatorn – selleks, et ka lugejad tajuksid Linna kohalolekut ja mõjujõudu, kogeksid lähedalt vete nakkavat toimet ja tunneksid ka ise tekstile langevaid kõrgete tornide varje.

I

Päev kaldus õhtusse, tõi suure vaikse maja koridoridesse hämaruse, kui tõmbas akendele ette leinakatted.

Hugues Viane asutas välja minema, sest nii oli tal saanud õhtu hakul igapäevaseks harjumuseks. Tegevusetult ja üksildaselt veetis ta kogu päeva oma toas, avaras ülemise korruse ruumis, aknad Roosikrantsi kaldapealse poole, mille järgi joondus tema veest vastu peegeldav maja.

Ta luges veidi – ajakirju, vanu raamatuid –, suitsetas palju; mälestustesse mattunult meeliskles ta halli ilmaga avatud aknal.

Nõnda elas ta juba viis aastat, sellest saadik, kui oli Bruggesse asunud, kohe pärast oma naise surma. Juba viis aastat! Ja ta kordas endale: „Lesk! Olengi lesk! Mina – lesk!” Milline lõplik ja lühike sõna, üksainus, kajatu silp! Paaritu sõna, mis nii hästi tähistab seda, kellelt on võetud kaaslane.

Ilmajäämine oli mõjunud kohutavalt: oli ta ju elanud oma armsamaga kesk luksust, jõudeaega, reisimist, aina uutel maadel, mis idüllil värskendasid. Kogenud mitte üksnes eeskujuliku kooselu rahulikku õnnetunnet, vaid muutumatut kirge, püsisvat palavikku, vaevaga talitsetud suudlusi, kooskõla kaugete ja ometi ühendatud hingede vahel, mis on kui rööbitised kaldapealsed teine teisel pool kanalivett, kus nende peegeldused ühte sulavad.

Kümme õnnelikku, vaevu riivanud aastat, olid need ju lennanud kui linnutiivul!

Siis oli aga noor naine kolmekümne künnisel surnud, olnud vaid mõne nädala haigevoosis, millest nii ruttu oli saanud viimne ase, ja pilt sellest sööbis igaveseks mehe mällu: närtsinud ja kalbe nagu teda valgustanud vahaküünal, seesama naine, keda mees oli jumaldanud – imekaunis, õiejumega, pärlmutri keskel sätendavate suurte mustade silmateradega, mille tumedus oli kontrastiks merevaigukarva juustele, pikkadele, lainjatele juustele, mis valla päästetuna katsid kogu selja. Samasugune kuldjuus on neitsitel keskaja maalidel, tüünelt säbrusena alla voogamas.

Kui surnukeha lebas lautsil, oli Hugues need haiguse viimastel päevadel pikaks patsiks pununud juuksevihud maha lõiganud. Surm nagu halastaks, eks ole? Laastab kõik, kuid jätab juuksed puutumata. Silmad, huuled – kõik hägustub ja hävib. Juuksed isegi ei kaota värvi. Üksnes juustes elab inimene endast kauem! Ja tõesti, kõigi nende viie aasta jooksul polnud kadunukesest jäänud palmik põrmugi pleekinud, ohtrate pisarate soolast hoolimata.

Sellel päeval elas lesk oma minevikku veelgi valusamalt läbi – süüdi oli hall novembriilm, mil tundub, et kirikukellad puistavad õhku helide peenikest tolmu, aastate surnud tuhka.

Ta otsustas siiski minna välja, mitte küll otsima mõnd kohustuslikku meelelahutust või rohtu oma valule. Seda ei tahtnud ta mitte proovida. Ent õhtu lähenedes meeldis talle kõndida ja otsida oma leinale sarnasusi üksildastes kanalites ja vaimulikes linnajagudes.

Maja alumisele korrusele laskudes märkas ta, et valgesse koridori avanevad ja tavaliselt suletud ukSED seisid pärani.

Ta hüüdis vaikust lõhestades oma vana teenijannat: „Barbe!... Barbe!...”

Otsekohe ilmus too esimese ukse avasse ja aimates, miks peremees teda oli hõiganud, tõttas selgitama:

„Härra, ma pidin salongid täna ette võtma, sest homme on püha.”

„Mis püha?” küsis Hugues pahasel ilmel.

„Kuidas? Kas härra siis ei tea? Neitsi templis esitlemise püha. Ma pean minema missale ja konventi õnnistamisele. See on nagu pühapäev. Ja et ma homme töötada ei saa, tegin salongid täna korda.”

Hugues Viane ei varjanud pahameelt. Barbe teadis ju hästi, et ta tahab selle töö ajal juures viibida. Liiga palju oli neis kahes ruumis varandusi, liiga palju mälestusi kallist naisest ning kunagisest ajast, et lasta teenijal seal omapead toimetada. Mees tahtis valvata, silma peal hoida, olla kindel, et teenija on ettevaatlik, kontrollida, kas ta on aupaklik.

Kui tolmu pühkimiseks oli vaja liigutada mõnd hinnalist nipsasjakest, mõnd kadunukesele kuulunud eset, patja või omavalmistatud sirmikest, tahtis ta seda teha ise. Kadunukese sõrmed näisid olevat kõikjal selle puutumatu ja alati samas asendis mööbli küljes, sohvadel, diivanitel, tugitoolidel, kus naine oli istunud, ja mis omamoodi säilitasid tema

keha vorme. Kardinavoldid püsisid igavesti sellistena, nagu naine need oli sättinud. Ja peeglitel tuli käsna ja lapiga ettevaatlikult puudutada vaid heledat pealispinda, et mitte ära pühkida peeglisügavuses uinuvat naisenägu. Üle kõige tahtis Hugues aga valvata ja kriimustuste eest hoida kalli kadunukese portreesid, erinevas eas tehtud pilte, mida oli igal pool, kaminasimsil, lauakestel, seintel; ja muidugi eelkõige – juhtunuks sellega õnnetus, purunenuks ta hing – seda varandust, tervena säilinud juukseid, mida ta polnud tahtnud kuhugi kummutisahtlisse ega pimedasse laekasse lukustada – see oluks nagu juuste „haudapanek“! –, vaid mida sellepärast, et need oli endiselt elusad ning ajatust kullast, meeldis talle jätta välja nähtavale kui surematut osa oma armastatust!

Et muutumatus suures salongis alati näha seda palmikut, milles armastatud naine endiselt elas, oli ta selle lihtsalt asetanud nüüdseks vaikinud klaveri peale, ja seal see lebas – katkenud pats, lõhutud kett, laevahukust päästetud tross! Ja et seda kaitsta kahjustuste ning niiske õhu eest, mis võinuks seda pleegitada või selle metalset värvi tuhmistada, oli tal tulnud kui mitte naiivne, siis igatahes liigutav mõte panna see klaasi alla, läbipaistvasse ehtekarpi, kristall-laekasse; seal see alasti palmik nüüd lebas, ja ta käis seda iga päev kummardamas.

Nii tema kui ka ümberringi elavate hääletute esemete jaoks olid juuksed nähtavasti seotud nende kõigi olemasoluga ning ühtlasi selle maja hing.

Barbe, pahuravõitu, kuid ustav ja hoolikas vana flaami teenijanna teadis, kui ettevaatlikult tuli nende asjadega ümber käia, ning ligines neile aupaklikkusest värisedes. Ta oli vähese jutuga, ning oma musta kleidi ning valgest tüllist tanuga nägi ta välja nagu kloostri ilmikõde. Ta käis muide tihti begiinide konvendis oma ainukest sugulast, õde Rosalie'd vaatamas, kes oli begiini nunn.

Konvendis käimistest, sealsetest vagadest kommetest oli talle jäänud külge vaikiv olek ja selline libisev samm, mis on kirikupõranda plaatidega harjunud jalgadel. Just sellepärast, et teenijanna ei ümbritsenud tema valu ei helide ega naeruga, oli Hugues Viane Bruggesse saabumisest peale temaga nii hästi leppinud. Tal polnud teisi teenijaid olnud ja Barbe oli saanud hädavajalikuks, hoolimata süütutest türannikalduvustest, vanatüdruku ja vagatseja veidrustest, tahtmisest omasoodu talitada – nagu tänagi, kui ta mingi tühise eesseisva püha tõttu oli salongid peremehe teadmata ja tema karmide korralduste vastaselt segi paisanud.

Hugues ootas väljaminekuga, kuni teenijanna oli mööbli korda pannud, ning ta sai kindel olla, et kõik talle kallis on terve ja omal kohal. Seejärel, luugid ja ukсед kinni, suundus ta rahunenult oma tavapärasele hämarikuaja jalutuskäigule, kuigi aina pihutas – sadas sügiselõpu sagedast uduvihma, sellist tihkuvat, peenikest ja püstist, mis heegeldab vett ja traageldab õhku, torkab nõelu siledasse kanalivette, püüab inimhinge vangi nagu linnu ja lohistab seda vettinud, lõputult venivas võrgus!